

dr Agnieszka Kilińska-Pękacz
Wydział Administracji i Nauk Społecznych
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

PROBLEM NIEJEDNOLITOŚCI POJĘĆ W USTAWIE O WYCHOWANIU W TRZEŹWOŚCI I PRZECIWDZIAŁANIU ALKOHOLIZMOWI ORAZ W KODEKSIE KARNYM ISTOTNYCH DLA OCHRONY MAŁOLETNIICH PRZED ALKOHOLEM

Wprowadzenie

Spożywanie napojów alkoholowych przez dzieci i młodzież nie stanowi kluczowego problemu społecznego z kilku powodów. Przede wszystkim w mediach nieustannie pojawiają się informacje o śmiertelnych ofiarach dopalaczy czy narkotyków, które sprawiają, że problem spożywania alkoholu przez dzieci i młodzież jest bagatelizowany przez rodziców, opiekunów itd. Należy jednak pamiętać, że alkohol – podobnie jak wymienione powyżej środki – jest zaliczany do środków psychoaktywnych. Spożycie napojów alkoholowych nie powoduje często tak negatywnych skutków, co jednorazowe używanie środków odurzających, dopalaczy. Jednakże dłuższe spożywanie powoduje wiele następstw zdrowotnych. Wśród społeczeństwa występuje duże społeczne przyzwolenie na jego spożywanie. W porównaniu do narkotyków, zdecydowanie łatwiej go zdobyć. Te zasygnalizowane czynniki sprawiają, że alkohol stanowi najczęściej wybierany przez małoletnich środek psychoaktywny.

Zasadniczym celem artykułu jest zwrócenie uwagi na rozbieżności pomiędzy ochroną osób poniżej lat 18 na podstawie ustawy o wychowaniu w trzeźwości oraz przeciwdziałaniu alkoholizmowi i art. 208 k.k. W związku z realizacją tak postawionego celu badawczego autorka skorzystała z metody formalno-dogmatycznej opierającej się na analizie: Ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi¹ oraz Kodeksu karnego z 1997 roku², a dokładniej art. 208 k.k. Autorka jednocześnie chce zwrócić uwagę, że przedmiotem artykułu nie będzie analiza poszczególnych przepisów, a jedynie zwrócenie uwagi na nazewnictwo podmiotu, któremu przysługuje szczególna ochrona.

¹ T. j. Dz. U. z 2018 r., poz. 310.

² T. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 652.

Rozbieżności w zakresie pojęcia osoby poniżej lat 18 na podstawie ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi

Zaczynając od ustawy poświęconej ochronie społeczeństwa przed alkoholizmem, konieczne jest wypunktowanie przepisów chroniących małoletnich. W art. 13¹ uregulowano zakaz reklamy i promocji napojów alkoholowych. Wyjątek stanowi piwo, którego reklama i promocja jest dozwolona, pod warunkiem że: nie jest kierowana do małoletnich, nie przedstawia osób małoletnich, nie łączy spożywania alkoholu ze sprawnością fizyczną bądź kierowaniem pojazdami. Wymienione ograniczenia odnoszą się bezpośrednio do małoletnich, natomiast w kolejnych punktach są wymienione inne wyłączenia. Warto przywołać, że reklama piwa nie może wywoływać skojarzeń z nauką lub pracą.

Z treści art. 13¹ można wywnioskować, że ustawodawca zawęził nie tylko zakaz reklamy i promocji napojów alkoholowych do sposobu jej prowadzenia i treści na niej przedstawianych, ograniczenia obowiązują w środkach masowego przekazu. Zgodnie z ust. 2 analizowanego artykułu reklama i promocja piwa nie może być prowadzona m.in. w telewizji, radiu, kinie i teatrze między godziną 6.00 a 20.00, z wyjątkiem reklamy prowadzonej przez organizatora imprezy sportu wyczynowego lub profesjonalnego w trakcie trwania tej imprezy. Wymaga podkreślenia, że ustawodawca wprost zakazał reklamy i promocji piwa w prasie młodzieżowej i dziecięcej. Stanowi to jedyny środek masowego przekazu odnoszący się wprost do dzieci i młodzieży. Reklama i promocji piwa nie może być organizowana przy udziale małoletnich. Odnosząc się do zakazu reklamy i promocji, ustawodawca spójnie używa pojęcia „małoletni”.

Następne przepisy chroniące małoletnich zostały uregulowane w art. 14 i 15 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Odnoszą się one do zakazu sprzedaży, podawania oraz spożywania napojów alkoholowych. Analizując wymienione artykuły, można zauważyć, że ustawodawca wyodrębnił zakaz sprzedawania i podawania napojów alkoholowych małoletnim w aspekcie przestrzennym na podstawie art. 14. Jednak jego dokładne przytaczanie nie jest konieczne, warto zwrócić uwagę, że zakaz obowiązuje między innymi na terenie szkół oraz innych zakładów i placówek oświatowo-wychowawczych, opiekuńczych czy w miejscach publicznych, z wyjątkiem miejsc przeznaczonych do ich spożycia na miejscu, w punktach sprzedaży tych napojów. Zaś bezpośrednio do dzieci i młodzieży odnosi się art. 15, w którym ustawodawca uregulował zakaz sprzedaży i podawania napojów alkoholowych osobom do lat 18. Dodatkowo nadano uprawnienie sprzedającemu lub podającemu napoje alkoholowe w przypadku wątpliwości co do pełnoletniości do żądania okazania dokumentu stwierdzającego wiek nabywcy. Zgodnie z brzmieniem przepisu wyszczególniono grupę osób, którą należy chronić przed zbyt szybkimi kontaktami z napojami alkoholowymi, czyli osoby do lat. 18. Ustawodawca posługuje się więc kryterium wieku bez dodawania, że chodzi o osoby niepełnoletnie, czy też innego „podwójnego” doprecyzowania, co jest rozwiązaniem właściwym, gdyż z chwilą ukończenia 18 lat osoba uzyskuje pełnoletniość, a wraz z nią prawo do decydowania o sobie.

Do wyznaczonej granicy 18 lat odniosła się M. Marszałek, która twierdzi, że zakaz sprzedaży i podawania napojów alkoholowych osobom, które nie ukończyły 18 lat,

potwierdza, że osoby małoletnie mają ograniczone prawo do stanowienia o sobie. W rezultacie osoba, która nie ukończyła 18 lat, nawet jeśli jest pełnoletnia z racji uzyskania pełnoletności w trybie art. 10 §2 k.c., nie może zgodnie z prawem dokonać zakupów napojów alkoholowych, tak samo zresztą jak wyrobów tytoniowych³, co stanowi dobre rozwiązanie na podstawie przepisów polskich ustaw.

Ustawodawca przełamał wcześniej występującą nomenklaturę określającą osobę poniżej lat 18, wówczas mowa była o małoletnim. Po drugie w jednej jednostce redakcyjnej prawodawca tworzy niepotrzebny chaos. Bowiem w art. 15 ust. 2 stosuje nazewnictwo prawa cywilnego – „pełnoletność nabywcy”. Rodzi to dość kuriozalną sytuację, ponieważ teoretycznie 17-letnia mężatka nie będzie mogła nabyć alkoholu, to jednak z drugiej strony sprzedawca, widząc obrączkę na palcu, nie ma wątpliwości co do pełnoletności małoletniej, pomimo młodego wieku. W związku z literalnym brzmieniem art. 15 ust. 2 ustawy nie będzie miał możliwości sprawdzenia wieku, bo obrączka jest pewnym społecznie akceptowalnym symbolem małżeństwa i bycia pełnoletnim. Odnosząc się do tego, postuluję następujące brzmienie: *w przypadku wątpliwości co do ukończenia przez nabywcę 18 lat, sprzedający lub podający napoje alkoholowe jest uprawniony do żądania okazania dokumentu stwierdzającego wiek nabywcy*. Pozwoli to uniknąć chaosu terminologicznego, a zarazem pozwoli to uspołnić granicę ochrony dzieci i młodzieży przed dostępem do alkoholu.

W kontekście ochrony dzieci szczególne znaczenie ma także wskazanie konsekwencji prawnych w postaci utraty zezwolenia na prowadzenie sprzedaży lub podawania napojów alkoholowych przez osoby prowadzące działalność gospodarczą. Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi w art. 18 ust. 10 jako jedną z przesłanek cofnięcia zezwolenia na sprzedaż i podawanie napojów alkoholowych wskazuje dokonanie takich czynności wobec nieletnich. „Nieletni” – to trzecie, odmienne pojęcie odnoszące się do dzieci i młodzieży.

W rozumieniu Ustawy z dnia 26 października 1982 roku o postępowaniu w sprawach nieletnich⁴ – nieletni obejmują trzy kategorie podmiotów. Pierwszą stanowią – w zakresie zapobiegania i zwalczania demoralizacji – osoby, które nie ukończyły lat 18. Drugą kategorię odnośnie postępowania w sprawach o czyny karalne tworzą nieletni, którzy dopuścili się takich czynów po ukończeniu lat 13, a przed ukończeniem lat 17. Trzecia kategoria nieletnich to ci, w stosunku do których wykonywane są środki wychowawcze lub poprawcze, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez te osoby lat 21. Wymaga podkreślenia, że ustawodawca nie wprowadził dolnej granicy wieku, od kiedy można prowadzić postępowanie w zakresie zapobiegania i przeciwdziałania demoralizacji dziecka w sytuacji, gdy nieletni będzie tę demoralizację przejawiał. Oznacza to, że przedmiotem postępowania może być także kilkuletnie dziecko, które jeszcze nie osiągnęło 13 lat. W art. 10 Kodeksu karnego również użyto terminu „nieletni”.

Reprezentanci prawa również zwracają uwagę na brak spójności w zakresie nazewnictwa osób poniżej 18. roku życia w analizowanej ustawie. G. Zalas trafia w sedno terminologicznego problemu, twierdząc, że termin „osoba nieletnia” w polskim systemie prawnym nie jest tożsama z pojęciem osoby, która nie ukończyła 18 lat, ze

³ M. Maraszek, *Dolna granica wieku odpowiedzialności karnej w prawie polskim*, Warszawa 2012, s. 132.

⁴ T. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 969.

względu na to, że nieletnią jest osoba, która nie ukończyła 17 lat⁵. Również R. Sawuła zauważa rozbieżności w nomenklaturze odnoszącej się do określenia osób poniżej 18 lat, ponieważ nakaz cofnięcia zezwolenia w razie sprzedaży napojów alkoholowych osobom nieletnim nie w pełni koreluje z normą art. 15 ust. 1 i 2, gdzie ustawodawca zakazał sprzedaży i podawania napojów alkoholowych⁶. W celu przeanalizowania pojęcia „nieletni”, które występuje w treści ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, istotne jest skorzystanie z wykładni systemowej. Termin „nieletni” został uregulowany w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich, jednak jego zastosowanie na podstawie ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi prowadzi do luki, ponieważ będzie możliwa sprzedaż napojów alkoholowych wśród osób pomiędzy 17. a 18. rokiem życia. Nie będzie to natomiast podstawą cofnięcia zezwolenia na sprzedaż lub podawanie napojów alkoholowych. Konsekwencją przyjęcia braku jednolitych pojęć w zakresie ochrony małoletnich przed dostępem do alkoholu stanowi niepełna i nierówna ochrona dzieci, co z kolei jest sprzeczne z *ratio legis* ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. W związku z powyższymi rozważaniami konieczne jest postulowanie przeformułowania przesłanki cofnięcia zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych w art. 18 ust. 10 ustawy, polegającego na zmianie terminu „nieletniość” na „nieukończenie przez nabywcę 18 lat”. Wymieniona propozycja przyczyniłaby się do pełniejszej ochrony małoletnich przed dostępem do napojów alkoholowych.

Rozbieżności w zakresie pojęcia osoby poniżej lat 18 na podstawie art. 208 k.k. (przestępstwo rozpijania)

W tytule pracy zaakcentowano, że odmienne nazewnictwo obowiązuje także w art. 208 k.k., który dotyczy przestępstwa rozpijania, a jest jednocześnie przepisem chroniącym dzieci przed dostępem do napojów alkoholowych. Wymieniony artykuł brzmi: *Kto rozpija małoletniego, dostarczając mu napoju alkoholowego, ułatwiając jego spożycie lub nakłaniając go do spożycia tego napoju, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2*. Przedmiotem ochrony jest małoletni. Wśród przedstawicieli doktryny prawa karnego występują rozbieżności w zakresie rozumienia terminu „małoletni”. Bowiernie niektórzy reprezentanci nauki prawa twierdzą, że pojęcie „małoletni” należy interpretować na podstawie Ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny⁷. W związku z tak poczynioną wykładnią pojawia się wątpliwość, czy dziewczyna, która zgodnie z przepisami Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego i Kodeksu cywilnego zawarła związek małżeński po ukończeniu 16 lat, będzie podlegała ochronie na podstawie art. 208 k.k.? Czy wymienionej młodej żonie ochrona ta nie będzie przysługiwała?

⁵ I. Skrzydło-Niżnik, G. Zalas, *Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Komentarz. Doktryna. Orzecznictwo*, Kraków 2002, s. 348.

⁶ R. Sawuła, *Wychowanie w trzeźwości i przeciwdziałanie alkoholizmowi. Tekst ustawy z komentarzem, orzecznictwem i aktami wykonawczymi*, Rzeszów 2003, s. 234.

⁷ T. j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1132 z późn. zm.

W ocenie Z. Czeszejko-Sochackiego wykładnia historyczna wskazuje na to, że małoletnim w rozumieniu art. 185 k.k. z 1969 r. był ten, kto nie ukończył 18 lat. Przepis ten zastąpił obowiązujący poprzednio art. 24 ustawy z 1959 r., a ten z kolei art. 11 ustawy z 1956 r. Z. Czeszejko-Sochacki, biorąc pod uwagę genezę powstania art. 185 k.k., zauważył, że zawsze przedmiotem podlegającym ochronie był niepełnoletni do lat 18. W związku z tym autor wysnuł wniosek, że termin „małoletni” należało interpretować w świetle wykładni historycznej jako identyczne z poprzednim określeniem „niepełnoletni”, a więc osobą do lat 18. Zdaniem Z. Czeszejko-Sochackiego kolejnym argumentem świadczącym za powyższym rozumieniem terminu „małoletni” była konieczność zachowania wewnętrznej zgodności systemu prawa. Reprezentował on pogląd, że ze względu na to, iż jedna ustawa, tj. Kodeks cywilny, uznaje za pełnoletniego tego, kto ukończył 18 lat, i nazywa małoletnim tego, kto tej granicy nie przekroczył, tym bardziej, interpretując przepisy Kodeksu karnego, nie powinno się odmiennie rozumieć terminu „małoletni”. Autor słusznie dostrzega, że wyjątek dotyczący zawarcia związku małżeńskiego przez osobę poniżej 18 lat również należy stosować do przepisów Kodeksu karnego. Dalej Z. Czeszejko-Sochacki powołuje się na cel unormowania w Kodeksie karnym przestępstwa rozpijania, którym jest chronienie młodzieży, która nie ma jeszcze dostatecznego doświadczenia życiowego co do oceny negatywnych skutków spożywania alkoholu. Jednocześnie autor twierdzi, że dostrzeżenie przez sąd rodzinny dostatecznej dojrzałości do zawarcia małżeństwa przez 16–17-latkę będzie oznaczało, że będzie ona potrafiła ocenić skutki spożywania alkoholu. W związku z tym autor podaje przykład niespełna 18-letniej żony, która po urodzeniu dziecka spożywa niewielkiej ilości alkoholu, a jest częstowana przez męża. Wówczas nie będzie ona chroniona przed rozpiciem na podstawie art. 185 k.k. z 1969 roku. W związku z tym Z. Czeszejko-Sochacki reprezentuje pogląd, że osoby, które nabyły status pełnoletniości przed ukończeniem 18 lat, nie podlegają ochronie przed rozpiciem małoletnich⁸. Powyższe stanowisko także popiera A. Ratajczak⁹.

Współcześni przedstawiciele doktryny prawa karnego, interpretując art. 208 k.k. na podstawie obowiązującego Kodeksu karnego 1997 roku, również twierdzili, że powinno się zapewnić ochronę osoby małoletniej, czyli tej, która nie ukończyła 18. roku życia, z wyjątkiem jednak kobiety, która zawarła związek małżeński za zgodą sądu rodzinnego pomiędzy 16. a 18. rokiem życia. A. Marek twierdził, że nie można, interpretując przywołane powyżej pojęcie w Kodeksie karnym, nie uwzględniać uzyskania statusu pełnoletniości na podstawie prawa cywilnego¹⁰. W podobnym tonie wypowiada się R.A. Stefański, który interpretując przedmiotowe pojęcie, korzysta z zakazu wykładni homonimicznej z uwagi na to, że przyjęcie innego rozumienia terminu „małoletni” spowoduje, że będzie on miał inne znaczenie niż w pozostałych aktach prawnych¹¹. Również w ocenie S. Hysia należy stosować się do uprawnień nadanych człowiekowi w momencie nabycia statusu pełnoletniości. Poza tym autor słusznie zwrócił uwagę, że

⁸ Z. Czeszejko-Sochacki, *Przestępstwo rozpijania małoletniego*, Warszawa 1975, s. 86–88.

⁹ A. Ratajczak, *Przestępstwa przeciwko rodzinie, opiece i młodzieży w systemie polskiego prawa karnego*, Warszawa 1980, s. 166.

¹⁰ A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 403–404.

¹¹ R.A. Stefański, *Prawo karne materialne. Część szczególna*, Warszawa 2008, s. 281–282.

ustawodawca celowo użył pojęcia małoletniego, by interpretować je zgodnie z przepisami Kodeksu cywilnego – gdyby chciał inaczej uczynić, to wówczas unormowano by w przepisach granicę 18 lat. Autor zauważa jeszcze jeden problem związany z trudnością zachowania spójności systemowej. Mianowicie: art. 15 ust. 1 pkt 2 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi normuje zakaz sprzedaży alkoholu osobom do lat 18. Co oznacza, że nie ma żadnych wyjątków w przypadku wcześniejszego nabycia statusu pełnoletniości¹². Do przedstawicieli, którzy uważają, że art. 208 k.k. nie wyłącza spod ochrony kobiet, które zawarły związek małżeński pomiędzy 16. a 18. rokiem życia, należała O. Górniok¹³, a także J. Kosonoga¹⁴ i Z. Siwik¹⁵. Konsekwencją zarówno prawną, społeczną, jak i zdrowotną braku jednolitości w zakresie wyznaczenia granicy, do kiedy dzieci są chronione przed dostępem do alkoholu, jest brak ochrony kobiety, która zawarła związek małżeński za zgodą sądu rodzinnego, a nie ukończyła 18 lat. Oznacza to, że nie będzie ona mogła kupić napoju alkoholowego, ponieważ zakaz sprzedaży napojów alkoholowych dotyczy wszystkich osób do ukończenia 18 lat. Natomiast osoby, które będą taki napój jej dostarczały, ułatwiały jego spożycie lub nakłaniały ją do jego spożycia, nie będą mogli być uznane za sprawców przestępstwa jej rozpijania. Niewątpliwie stanowi to istotne ograniczenie prawnokarnej ochrony w równym stopniu wszystkich małoletnich przed alkoholem.

Natomiast przedstawiciele przeciwnego poglądu uważali, że ochrona na podstawie art. 208 k.k. przysługuje każdej osobie poniżej 18 lat. Gdy obowiązywał Kodeks karny z 1969 roku, to analizując wówczas art. 185 dotyczący przestępstwa rozpijania, pogląd taki reprezentowali J. Bafia, K. Mioduski i M. Siewierski, według których działanie sprawcy tego przestępstwa mogło być skierowane przeciwko każdemu małoletniemu do lat 18¹⁶. Zaś na podstawie Kodeksu karnego z 1997 roku do zwolenników wymienionego poglądu należeli między innymi M. Szewczyk i J. Jodłowski. Twierdzili oni, że opierając się na art. 15 ust. 1 pkt 2 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, który zakazuje sprzedaży alkoholu osobom do lat 18, można uznać, że uzyskanie pełnoletniości zgodnie z przepisami kodeksu cywilnego nie wyłącza osób poniżej lat 18 z kręgu osób chronionych przez art. 208 k.k. przed zgubnym wpływem alkoholu¹⁷. Do zwolenników wymienionego poglądu należą A. Wąsek oraz J. Warylewski¹⁸. Także Z. Siwik zakłada, że ogólny zakaz sprzedaży alkoholu osobom do 18 lat oznacza, że uzyskanie pełnoletniości przez osobę poniżej 18 lat przez zawarcie małżeństwa nie wyłącza jej jako przedmiotu czynu z art. 208 k.k.¹⁹ Ponadto do zwolenników

¹² S. Hypś, *Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom I. Komentarz do art. 117–221*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017, s. 848.

¹³ O. Górniok, *Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. idem, Warszawa 2004, s. 683.

¹⁴ J. Kosonoga, *Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2018, s. 1359–1360.

¹⁵ Z. Siwik, *Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2014, s. 1218.

¹⁶ J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 1977, s. 183.

¹⁷ M. Szewczyk, Jodłowski, *Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–211a k.k.*, red. A. Zoll, Warszawa 2017, s. 893–894.

¹⁸ J. Warylewski, A. Wąsek, *Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 117–221*, red. A. Wąsek, R. Zawłocki, Warszawa 2010, s. 1228

¹⁹ Z. Siwik, op. cit., s. 1218.

wymienionego poglądu należy także J. Kosonoga²⁰. W dodatku M. Mozgawa wskazuje, że art. 208 k.k. chroni wszystkich małoletnich bez wyjątków. Według autora zbędne jest zagłębianie się w problematykę wcześniejszego nabycia pełnoletności w związku z zawarciem związku małżeńskiego²¹, co nie jest jednak dobrą interpretacją, ponieważ w art. 208 k.k. posłużono się terminem „małoletni”. Należy także mieć na względzie, że są przepisy w Kodeksie karnym, w których doprecyzowano, że chodzi np. o małoletniego do lat 15 na podstawie art. 200 k.k.

Interesującej interpretacji możliwości wyłączenia ochrony kobiety, która zawarła związek małżeński za zgodą sądu, dokonała A. Ogrodnik-Kalita. Opierając się na przepisach Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, wychodzi ona z założenia, że dobro założonej rodziny i ważne względy stanowią przesłankę dającą możliwość do wydania zezwolenia na zawarcie związku małżeńskiego przez kobietę, która ukończyła 16 lat, a nie ma skończonych 18 lat. Ze względu na to, że głównymi względami, dla których dochodzi do wcześniejszego zawarcia związku małżeńskiego przez kobiety, są urodzenie dziecka, ciąża, nieuleczalna choroba jednego z przyszłych małżonków. W związku z tym autorka zasadnie podkreśla, iż fakt, że kobieta jest w ciąży, tym bardziej świadczy o tym, że kobiecie należy się ochrona przed rozpiciem. W związku z tym nie powinna spożywać nawet niewielkiej ilości napojów alkoholowych, po to by dziecko w przyszłości dobrze się rozwijało. A. Ogrodnik-Kalita w swoim wywodzie stanowczo podkreśla, że argument dotyczący zapewnienia prawidłowego rozwoju dziecka, zwłaszcza odpowiedniego rozwijania się układu nerwowego, przekonuje, iż zamężna 16–17-latka powinna być otoczona taką samą ochroną jak wszystkie pozostałe osoby do lat 18. Również fakt umiejscowienia przestępstwa w rozdziale dotyczącym przestępstw przeciwko rodzinie świadczy o tym, że małżeństwo zawarte nieco wcześniej niż standardowo powinno być także chronione przed nałogami, by prawidłowo rozwijała się rodzina. A. Ogrodnik-Kalita dostrzega, że przyjęcie odmiennej interpretacji terminu „małoletni” może przyczynić się do niepełnej ochrony małoletnich, którzy zawarli związek małżeński w sposób nielegalny, np. poprzez sfalszowanie dokumentów dotyczących wieku nupturientów, w wyniku czego 14-letnia dziewczyna zawiera związek małżeński²². Poczyniony przez autorkę wywód jest uzasadniony z punktu widzenia ochrony małoletnich i potencjalnego dziecka przed negatywnymi skutkami spożywanego alkoholu, jednak nie można do końca się zgodzić z tym, że literalne brzmienie artykułu 208 k.k. nie wymaga zmian.

Precyzyjnej analizy wykładni terminu „małoletni” na podstawie art. 208 k.k. dokonała V. Konarska-Wrzošek. Uznała ona, że ze względu na nazwowe, a nie liczbowe ujęcie w art. 208 k.k. „małoletniego” jako podmiotu chronionego przed rozpiciem należałoby uznać, że w momencie nabycia przez niego pełnoletności, nie jest już chroniona na podstawie art. 208 k.k. Z drugiej strony autorka ta zauważa konieczność ochrony wszystkich podmiotów – osób do 18. roku życia – bez żadnych wyjątków przed

²⁰ J. Kosonoga, op. cit., s. 1363.

²¹ M. Mozgawa, *Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2017, s. 654.

²² A. Ogrodnik-Kalita, *Przestępstwo rozpicienia a uzyskanie pełnoletności przez zawarcie małżeństwa*, [w:] *Instytucje rodziny wczoraj i dziś. Perspektywa interdyscyplinarna. Między prawem i rynkiem*, red. K.M. Stępkowski, J. K. Stępkowska, Lublin 2012, s. 61–63.

negatywnymi konsekwencjami spożywania alkoholu w zbyt młodym wieku, zwłaszcza że na podstawie ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi zakazana jest sprzedaż lub podawanie napojów alkoholowych osobom do 18. roku życia. V. Konarska-Wrzosek trafia w sedno problemu, twierdząc, że wymienione rozbieżności nie sprzyjają prawnokarnej ochronie małoletnich przed zbyt wczesnym dostępem do alkoholu. W konsekwencji przedstawionych powyżej wniosków postuluje ona, aby wprowadzić w prawie karnym specjalną definicję małoletniego jako pokrzywdzonego przestępstwem, z zaznaczeniem, że uzyskanie pełnoletności przez zawarcie małżeństwa nie ma wpływu na status prawnokarny takiej osoby, albo należałoby w art. 208 k.k. wskazać, że chodzi o rozpijanie osoby w wieku poniżej lat 18²³. Nie podlega wątpliwości, że autorka ma rację, jednak być może słuszniesze by było wprowadzenie jednego podmiotu chronionego przed dostępem do napojów alkoholowych zarówno na podstawie art. 208 k.k., jak i na podstawie całej ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Właściwe byłoby zastąpienie i uspojnienie terminów występujących obecnie na „osoby do lat 18”.

Podsumowanie

Konkludując rozważania, należy zaznaczyć, że w przepisach odnoszących się do ochrony małoletnich przed dostępem do alkoholu występuje brak koherentności nomenklatury dotyczącej osób poniżej 18 lat na podstawie ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi oraz na podstawie art. 208 k.k. W każdym zakazie mającym na celu ochronę małoletnich przed alkoholem stosuje się odmienne nazewnictwo podmiotu będącego przedmiotem ochrony, co z punktu widzenia ochrony dziecka jest niedopuszczalne. W związku z tym należy ujednoczyć i wprowadzić jedno pojęcie: „osoby, które nie ukończyły 18 lat”. Zaproponowana zmiana jest konieczna, by dzieci chronić kompleksowo i jednolicie przed dostępem do różnych używek, w tym przede wszystkim do alkoholu, którego dostępność jest największa.

BIBLIOGRAFIA

- Bafia J., Miodulski K., Siewierski M., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 1977.
- Czeszejko-Sochacki Z., *Przestępstwo rozpijania małoletniego*, Warszawa 1975.
- Górnioł O., *Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. O. Górnioł, Warszawa 2004.
- Hypś S., *Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom I. Komentarz do art. 117–221*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017.
- Konarska-Wrzosek V., *Rozpianie małoletniego*, [w:] *System prawa karnego. Przestępstwa przeciwko dobrom indywidualnym*, red. J. Warylewski, Warszawa 2016.
- Kosonoga J., *Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2018.

²³ V. Konarska-Wrzosek, *Rozpianie małoletniego*, [w:] *System prawa karnego. Przestępstwa przeciwko dobrom indywidualnym*, red. J. Warylewski, Warszawa 2016, s. 1013.

- Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010.
- Maraszek M., *Dolna granica wieku odpowiedzialności karnej w prawie polskim*, Warszawa 2012.
- Mozgawa M., *Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2017.
- Ogrodnik-Kalita A., *Przestępstwo rozpijania a uzyskanie pełnoletniości przez zawarcie małżeństwa*, [w:] *Instytucje rodziny wczoraj i dziś. Perspektywa interdyscyplinarna. Między prawem i rynkiem*, red. K.M. Stępkowski, J.K. Stępkowska, Lublin 2012.
- Ratajczak A., *Przestępstwa przeciwko rodzinie, opiece i młodzieży w systemie polskiego prawa karnego*, Warszawa 1980.
- Sawuła R., *Wychowanie w trzeźwości i przeciwdziałanie alkoholizmowi. Tekst ustawy z komentarzem, orzecznictwem i aktami wykonawczymi*, Rzeszów 2003.
- Siwik Z., *Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2014.
- Skrzydło-Niżnik I., Zalas G., *Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Komentarz. Doktryna. Orzecznictwo*, Kraków 2002.
- Stefański R.A., *Prawo karne materialne. Część szczególna*, Warszawa 2008.
- Szewczyk M., Jodłowski J., *Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–211a k.k.*, red. A. Zoll, Warszawa 2017.
- Warylewski J., Wąsek A., *Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 117–221*, red. A. Wąsek, R. Zawłocki, Warszawa 2010.